

Trstenjakovo mesto v celotnem toku filozofske antropologije (teze)

VOJAN RUS

1

Slovenska filozofija doslej ni niti približno raziskala Trstenjakove vloge v razvoju filozofije.

Trstenjak ima izvorno mesto v celotnem toku realne filozofske antropologije, ki jo napajajo zlasti ti močni viri: predsokratska filozofija, Aristotel, evangeljsko krščanstvo, Kantova Kritika presojevalne moči, Marx, Masaryk, Scheler, personalisti in Fromm. Vsi ti duhovni izvori realne antropologije so vsak zase tako samostojno duhovno kreativni ter individualno bogati, da jih sploh ne moremo uvrščati v običajne filozofske šole ali filozofske smeri.

Pa vendar: kljub bogastvu njihove različnosti, te izvorne filozofije povezuje najbolj realna antropologija, ki seveda ni površni, vulgarni materializem, ampak nedogmatično utemeljevanje vseh teh filozofij v dejanskem (realnem) zgodovinskem izkustvu človeštva s samim seboj, v dejanskem izkustvu vsakega človeka s samim seboj (samospoznanje) ter v aristotelovski in izvorni krščanski težnji po realizaciji filozofije v življenju človeštva in posameznika: občega v posamičnem.

V tem skupnem zgodovinskem izkustvu človeštva pa odkrivajo na zelo različne načine vse te antropologije, da je človek: izjemno nepopolno in odprto, izjemno večplastno in v sebi nasprotno ter zato izjemno nihajoče bitje.

2

Ker so vse te velike filozofske misli prišle do omenjenega podobnega antropološkega izhodišča o izraziti človeški večplastnosti, se sploh niso mogle združiti na temelju te ali one abstrakcije. Saj se zaradi izhodišča o človeški večplastnosti niso mogle siromašno zožiti na absolutizacijo enega ali drugega abstrahiranega dela človeka in sveta (misli ali čustva, duhovnega ali telesnega, imanentnega ali transcendentnega, subjekta ali objekta, posamičnega ali občega itd.), ampak so se na srečo vsaka s svoje, posebne strani lotile temeljitega raziskovanja zapletene, nikoli dokončane in izredno dinamične človeške celote.

3

Trstenjakova izvornost je v tem, da je odkril velik poseben izsek te neskončne človeške celote in številne njegove notranje strukturalne zveze.

Za filozofsko antropologijo so zlasti pomembna nasprotja in plasti, ki jih Trstenjak analizira v prvem poglavju knjige *Človek končno in neskončno bitje* in ki jih zajema z izvornimi oznakami človeka: človek metafizično mejno bitje, človek numinozno bitje in človek ezoterično bitje. Posebne plasti izjemne človeške dialektičnosti Trstenjak raziše s tem, da izvorno analizira plasti človeka, ki se izrazijo, ko človek

intenzivno prehaja meje med človeškim in nadčloveškim območjem, med človeško odprtostjo in zaprtostjo, med posebno človeško končnostjo in človeško neskončnostjo. Trstenjak odkrije posebne vidike/stališča človeške dialektičnosti, ki se oblikujejo, ker je človek nihajoče bitje med duhom in telesom, med nujnostjo in svobodnostjo, med spoznanjem in zmoto, med dobroto in zlobo, med nesrečo in srečo in ker je človek presežno bitje v mnogih razsežnostih.

Izvirni in izrazito filozofsko in družboslovno so vredni tudi tisti deli Trstenjakove knjige *Človek končno in neskončno bitje*, ki obravnavajo sodobne realne socialno psihološke in sociološke okvire sodobne vernosti. Velika prednost teh Trstenjakovih raziskav pred sodobnimi abstrakcionističnimi filozofskimi in družboslovnimi pristopi je v tem, da Trstenjak svoja temeljna teoretična antropološka dognanja sooča objektivno z realno in bistveno (družbeno, duhovno in vrednostno) problematiko sodobnega človeštva, zlasti v razvitih deželah (kot je tudi Slovenija).

S tem Trstenjak prepričljivo dokazuje - na svoj, izviren način - nekatere izjemne trajne lastnosti človeka: človek kot neznansko bitje, človek kot odprto bitje, človek kot razdvojeno bitje, kot dobro bitje, kot obdano bitje, kot ogroženo bitje, človek kot bitje srečanja.

4

V razliki od prevladujočega filozofskega abstrakcionizma je Trstenjakova metoda zavestno realno dialektična, saj realna dialektična metoda edina ustreza človekovemu večplastnemu, odprtemu in nihajočemu bistvu. To je še en velik zgodovinski dokaz, da ni mogoče zgraditi plodne filozofske antropologije, niti plodnega filozofskega humanizma, niti plodne življenjske filozofije na ozkih, absolutiziranih teoretičnih in metodoloških izhodiščih, saj le-ta ne morejo zajeti človekove izjemne večplastnosti in dinamičnosti, ampak ju teoretično dušijo.

Enak izviren realni dialektični pristop, kot pri Trstenjaku, se je že pokazal kot edini ploden v antropologiji tudi: v predsokratski misli o človeku (zlasti pri Heraklitu), v Aristotelovi Metafiziki in Nikomahovi etiki, v krščanskih evangelijih, v Kantovi Kritiki presojevalne moči, v Masarykovi teoriji in praksi, v Schelerjevi antropologiji, pri personalistih in pri Frommu.

Trstenjak se odločno izreka proti vsaki abstrakcionistični metodi, ki pozna samo *aut-aut, tertium non datur*, citiram: "Modrost pa je večstranska; nikoli ji ne gre za ali; modrost je prav v tem, da pozna in mora poznati več poti do rešitve, do cilja."

Seveda je tak metodološki pristop še zlasti nujen pri soočanju humanističnih in družbenih ved s človekovo izjemno večplastnostjo. Dialektična antropologija, ki dojema človeka kot bitje izrednih razsežnosti, nasprotij in nihanj, edina odkriva načelno brezkončnost človekovih možnosti in zato raznovrstno množstvo človeških vrednot ter mnoge sinteze in prehode teh vrednot. Zlasti ta posredovanja je na svoj izviren način odkrival tudi Trstenjak.

V tem je modrost dialektične, realne filozofske antropologije nasproti vsem filozofskim abstrakcionizmom, ki teoretično absolutizirajo in včasih celo poskušajo živeti samo eno stran človeka, vse drugo pa zavreči in zatreti.

5

Filozofska antropologija se zaradi svojega odkritja človeške nepopolnosti in pluralizma načelno odreka vsaki lastni pretenziji po filozofskem prestolu. Zaveda se, da imajo in da bodo imele trajno samostojno in bistveno vlogo tudi druge filozofske

discipline in druge humanistične in družbene vede. Toda v sedanjem obdobju dolgotrajne vladavine abstrakcionizmov je vloga filozofske antropologije lahko odločilna pri preraščanju globokih prepadov, ki so jih abstrakcionistične absolutizacije izkopalje med mislijo in čustvom; med naravo, imanenco in transcendenco; med obliko in vsebino; med duhom in telesom itd. Vsi veliki filozofski antropologi so v vsej zgodovini filozofije največ prispevali, vsak po svoje, k premoščanju teh propadov, ki zlasti danes hromijo filozofijo in njeno vlogo v človeštvu.

Tudi Trstenjak je prispeval pomemben in izviren prispevek k temu produktivnemu premoščanju na smrt sprtih abstrakcionizmov.

6

Filozofija v Sloveniji bo sčasoma gotovo še opazila, da Trstenjakova Psihologija ustvarjalnosti ni samo psihologija, ampak tudi izviren in pomemben prispevek k filozofski antropologiji in k celotni filozofiji.

7

Prav omenjene velike filozofske antropologije so največ prispevale h graditvi take življenjske filozofije, ki plodno sodeluje v kultiviranju individualnega in družbenega življenja.

To velja tudi za Trstenjakovo filozofsko antropologijo, ki je v vsem 20. stoletju rastla iz slovenskih in iz evropskih tal in veliko prispevala k njihovemu kultiviranju. Ni lepa fraza, ampak živeta resnica, ko Trstenjak označuje v uvodu svoje filozofske in pastoralne antropologije 20. stoletje skoraj dobesedno takole: prej so utemeljevali vse civilno in vse versko od zgoraj navzdol, od Boga in vladarja, danes pa od spodaj navzgor, iz narave in iz ljudstva.

Tako demokratično in polno je Trstenjak tudi dejansko živel v svojem narodu in njegova antropologija je bilo nujni sestavni del tega življenja.

Napredno katoliško mladinsko gibanje na začetku tega stoletja, ki mu je pripadal mladi Trstenjak in mu ostal zvest z drugimi naprednimi katoliki, je že zdavnaj tedaj anticipiralo drugi Vatikanski koncil - ta pomembni obrat katoliške cerkve k zgodovinskemu človeštvu.

Trstenjakova filozofska antropologija je bila integralna sestavina njegovega pomembnega prispevka h kultiviranju svojega naroda: od ogromnega Trstenjakovega brezplačnega humanega svetovalnega dela s širokim krogom ljudi, prek velikega znanstvenega opusa do plodnega prizadevanja za tako humaniziranje katoliške vere in krščanstva na Slovenskem, da lahko tak koncept religije sprejme vsak dobronamerni, drugače misleči človek kot trajni in nujni del našega celotnega naprednega narodnega življenja.

To pa je bistven prispevek Trstenjaka k trajnemu in plodnemu sožitju različnih evropskih zgodovinsko-kulturnih krogov v Sloveniji pa tudi k trajni graditvi narodne sprave.